

8. Podrez-Riapolova I. V. (2018). Problemni pytannia rehlementatsii funkcionuvannia rehionalnoi innovatsiinoi infrastruktury. *Pravo ta innovatsiine sus-pilstvo - Law and innovation society, issue 2(11), 55-61* [in Ukrainian].

9. Hlibko C. V., Atamanova Yu. Ye., Cherkasov O. V., Karbovska K. A., Strizhkova A. V. (2018). Analiz pravovoho rehuliuвання diialnosti innovatsiinykh struktur, pidtrymky maloho ta serednoho pidpriemnytstva v Ukraini (rehionalnyi aspekt). Kharkiv : Pravo [in Ukrainian].

10. Korysni servisy dlia zapochatkuvannia ta vedennia biznesu. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3cf285fd-4331-4457-9b161c03e746ebc0&title=KorysniServisiDliaZapochatkuvanniaTaVedenniaBiznesu> [in Ukrainian].

11. Typove polozhennia vidpovidno do postanovy KМУ vid 11.02.2016 r. № 258 Pro zatverdzhennia typovoho polozhennia pro ahentsiiu rehionalnoho rozvytku : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.02.2016 r. № 258. Data onovlennia: 11.02.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/258-2016-%D0%BF> [in Ukrainian].

12. «Merezha tsestriv pidtrymky biznesu v Ukraini». URL: <https://eu4business.eu/uk/programme/eu4business-merezha-centriv-pidtrymky-biznesu-v-ukrayini> [in Ukrainian].

Котяй Тетяна Вікторівна

молодий науковий співробітник

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку

НАПрН України

КОНТРОЛЬ ВІЗ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ УТВОРЕНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті досліджені правові засади трансферу технологій з університетів у бізнес-середовище. Автором надані пропозиції щодо можливості вищих навчальних закладів бути засновниками господарських товариств.

Ключові слова: інноваційний бізнес, старт-ап, спін-оф, університети, трансфер технологій, акціонерне товариство публічного характеру, товариство з обмеженою відповідальністю.

Kotiai Tetiana

*Research Assistant of Scientific and Research Institute
of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of NALS of Ukraine*

CONTROL OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS ON THE ACTIVITIES OF ESTABLISHED ENTERPRISES

The article examines the legal basis for technology transfer from universities to the business environment. The author provides suggestions on the possibility of higher education institutions to be founders of business associations.

Keywords: innovative business, startup, spinoff, universities, technology transfer, a joint stock partnership, a limited liability partnership.

Сучасні університети, власне ті з них, які є технологічно-обладнаними та кадрово забезпечені – це ідеальне середовище для формування первинної атмосфери інноваційного бізнес-клімату, оскільки вищий навчальний заклад (далі – ВНЗ) має всі необхідні умови, структурні відділи, тобто центри передачі технологій, що в подальшому сприяє подоланню інституційних бар'єрів на шляху до міжнародних ринків. Окрім того, це можливість отримання від університету науково-практичних консультацій для успішної реалізації перспективних інноваційних продуктів та технологій [1].

Ведучи мову про організацію трансферу технологій (далі – ТТ) з університетів у бізнес-середовище, відразу відзначимо про невідповідність у законодавчому регулюванні питань, що нами розглядатимуться. Так, не узгоджені норми глави 34 «Правове регулювання інноваційної діяльності» Господарського кодексу України (далі – ГКУ) та положення Закону України «Про інноваційну діяльність» стосовно визначення поняття «інноваційна діяльність». Оскільки інноваційна діяльність є основою трансферу технологій, подолання такої розрізненості є вкрай важливим завданням. У Законі України «Про інноваційну діяльність» зазначено, що інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ри-

нок нових конкурентоздатних товарів і послуг. Водночас п. 1 ст. 325 ГКУ визначає, що інноваційною діяльністю у сфері господарювання є діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя.

Очевидно, що визначення інноваційної діяльності, надане ГКУ, не відповідає цілям інноваційної діяльності, що пов'язані із комерціалізацією розробок і отриманням прибутку, а отже, не сприяє успішному інноваційному розвитку.

Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», який надає визначення вказаної діяльності та встановлює, що є науковою (науково-технічною) продукцією, не регулює, однак, визначення ознак, видів, форм та інструментів державно-приватного партнерства в науково-технічній та інноваційній сфері, механізмів участі держави, зокрема на рівні проведення наукових та науково-дослідних робіт, впровадження у виробництво (інноваційні центри та центри ТТ, спільне фінансування проектів з ТТ, інноваційних проектів тощо), територіальної інноваційної інфраструктури (технологічні й наукові парки, бізнес-інкубатори), створення інноваційних підприємств, діяльності інноваційних фондів (венчурних організацій), що фінансують створення інноваційних підприємств тощо [2].

Своєю чергою, інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» належать до інноваційних підприємств, що розробляють, виробляють і реалізують інноваційні продукти (продукцію) чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70% загального обсягу його продукції або послуг. Однак зарахування останніх до суб'єктів інноваційної діяльності є спірним питанням, оскільки інноваційні структури згідно з постановою КМУ «Про затвердження Положення про порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів» можуть не мати організаційно-правової форми юридичної особи. Очевидно, що Закон у цій частині потребує удосконалення щодо визначення ролі та

місця профільної інфраструктури у здійсненні інноваційної діяльності.

Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» закріплює правові, економічні, організаційні та фінансові засади державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій, що спрямовані на забезпечення ефективного використання науково-технічного та інтелектуального потенціалу України, серед них і розширення міжнародної науково-технічної співпраці у цій сфері, зокрема, проведення державної експертизи. Остання обґрунтовує можливості використання технологій та/або їх складових на території України або передавання майнових прав на них за межі України. Окрім цього, під час проведення державної експертизи визначається орієнтовна ринкова ціна технології та обладнання або розмір плати за їх використання. Так, вищевказаним Законом передбачено, що між підприємством, установою чи організацією, у якій створено технологію та/або куди здійснюється її трансфер, і авторами технології укладається договір, в якому визначають майнові права, що передаються за цим договором, умови виплати та розмір винагороди за передавання і використання майнових прав на технологію. Приписом ст. 19 цього Закону встановлено, що ціна технологій чи розмір плати за їх використання є істотною умовою укладення договорів про трансфер технологій. А припис ст. 21, якою визначено обмеження щодо укладення договорів про трансфер технологій, вимагає не допускати укладення таких договорів, що передбачають здійснення виплат, які істотно перевищують ціну технології та її складових.

Однак норми Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» у частині цільового субсидювання та кредитування трансферу технологій, а саме ст. 1 та ст. 21, не застосовуються. Тому суттєвим недоліком Закону є відсутність прописаного механізму декларування податкових пільг щодо трансферу технологій, що в нинішніх економічних умовах значно сповільнює їх розвиток.

Очевидно, що чинним законодавством неодноразово підтверджено позицію держави щодо важливості встановлення вартості техно-

логій, які підлягають трансферу. Проте аналіз законодавчого масиву з питань трансферу технологій та інноваційної діяльності свідчить, що на загальнодержавному рівні відсутні комплексні нормативно-правові акти щодо порядку розрахунків економічно обґрунтованої вартості таких технологій.

У контексті трансферу технологій з університетів у бізнес-середовище необхідно відзначити особливе місце Закону України «Про вищу освіту», оскільки ухвалення останнього в редакції 2014 р. суттєво підвищило роль академічних установ у трансфері технологій. Відповідно до припису ст. 65 означеного Закону, наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність у закладах вищої освіти (далі – ЗВО) є невід’ємною складовою освітньої діяльності та провадиться з метою інтеграції наукової, освітньої та виробничої діяльності в системі вищої освіти. Для університетів, академій, інститутів провадження наукової та науково-технічної діяльності обов’язкове. Суб’єктами наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності є наукові, науково-педагогічні працівники, особи, які навчаються у ЗВО, інші працівники ЗВО, а також працівники підприємств, які спільно з вищими навчальними закладами провадять наукову, науково-технічну та інноваційну діяльність, основною метою якої є здобуття нових наукових знань шляхом проведення наукових досліджень і розробок та їх спрямування на створення і впровадження нових конкурентно-спроможних технологій, видів техніки, матеріалів тощо для забезпечення інноваційного розвитку суспільства, підготовки фахівців інноваційного типу. А тому вітчизняне бюджетне забезпечення ЗВО необхідно максимально можливо наблизити до європейського таким чином, щоб була змога ефективно використовувати ці кошти для програм стимулювання інтелектуальної діяльності університетів.

Вочевидь, та обмежена кількість нормативно-правових актів, що пов’язані з правовим регулюванням інноваційних процесів, діють відокремлено один від одного. Окрім того, не слід нехтувати роллю підзаконних актів у врегулюванні питань трансферу технологій та інноваційної діяльності, бо за умов визнання формування інноваційної моделі економіки України стратегічним на-

ціональним інтересом досягти практичних результатів можливо лише з дотриманням єдиного правового механізму регулювання на загальнодержавному рівні, що на перспективу сприятиме подальшій адаптації української системи законодавства до європейських стандартів.

Академічне підприємництво, про яке йдеться у науковій літературі, є необхідною умовою життєдіяльності провідних університетів світу, проте Україна рухається у цьому напрямку сповільненими темпами. Вітчизняна економіка орієнтована на розвиток традиційного, але не інноваційного підприємництва. Водночас наявність університету є одним з найважливіших факторів успішного технологічного поступу країни. Перш за все, університет – це інтелектуальний осередок. Окрім того, університети залучають значні обсяги фінансування для проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (далі – НДДКР), в результаті чого з'являються винаходи. Тому сучасні ЗВО мають всі шанси стати центром такого підприємництва, поєднавши взаємодії комерційного, освітнього та наукового просторів.

Таким чином, реалізація сучасних прибуткових інноваційних проектів (старт-апів чи спін-офів) у формі малих інноваційних підприємств є сучасною формою ефективної комерціалізації економічно-перспективної ідеї, а університет є досконалим осередком для впровадження першого стартап-замислу [3].

Одним із варіантів організації трансферу технологій із залученням вітчизняних ЗВО, запропонованих у науковій літературі, є здійснення комерціалізації результатів НДДКР через створений за участю ЗВО спін-оф.

За цією схемою інститут самостійно або із залученням партнера інноваційної компанії, що спеціалізується на наданні послуг з інноваційного менеджменту, засновує спін-оф. Згідно із ГКУ, організаційно-правовою формою такої компанії може бути господарське товариство.

Так, спін-оф розробляє нову технологію або ж освоює виробництво інноваційної продукції, засноване на результатах наукових досліджень університету. Своєю чергою, промислове підприємство

купує у спін-офу технологію або продукцію. Як варіант, спін-оф сам продає на ринку свою продукцію. Отриманий спін-офом прибуток розподіляється наступним чином: університет отримує платежі роялті, інноваційна компанія – платіж за надання послуг з інноваційного менеджменту, інвестор – платіж у розмірі інвестиції та плату за користування його капіталом [4].

У науковій літературі представлені й інші можливі моделі, зокрема, модель, що ґрунтується на продажу університетом ліцензій на технології, які ним розроблені й захищені правом власності відповідно; модель, заснована на створенні університетом компаній типу «спін»; модель, що передбачає трансфер технологій у формі стартапів; модель, що ґрунтується на укладанні договору про спільну діяльність з/без створення юридичної особи; модель науково-технічної співпраці університету і партнерів. У кожній з них обов'язковими суб'єктами трансферу технологій є університет і центр трансферу технологій (далі – ЦТТ) або аналогічна структура, яка виконує функції ЦТТ.

Ключовим моментом є те, що спочатку університет передає розроблену технологію у вигляді дослідно-конструкторської документації (далі – ДКД) у створений при ньому ЦТТ, а згодом на підставі оцінювання трансферопридатності технології ЦТТ визначає оптимальний варіант її трансферу.

У будь-якому разі вибір моделі трансферу технологій ґрунтується на прогнозуванні ринку, а саме змін кожного з суб'єктів господарювання, що пов'язані процесом трансферу технологій, тенденцій та специфіки ринку цієї технології. Власне таке прогнозування результатів і наслідків вибору того чи іншого варіанта трансферу технологій з університетів у бізнес-середовище надає можливість оцінювання тих чи інших досліджуваних параметрів із перспективою аналізу майбутнього розвитку технології, змін зовнішнього середовища, а також оперативного реагування на ці зміни.

Серед можливих бізнес-форм трансферу технологій у бізнес-середовище, на нашу думку, є спін-оф у формі акціонерного товариства публічного характеру. У практичній діяльності сучасних публічних акціонерних товариств їх учасники працюють за визначе-

ними загальною стратегією напрямками діяльності, одним із яких є інвестиційна діяльність. Метою інвестиційної діяльності будь-якого підприємства, у тому числі й акціонерного товариства публічного характеру, є пошук можливих шляхів залучення нових інвестиційних ресурсів. Водночас таке підприємство може акумулювати і власні інвестиційні ресурси для визначених потреб.

Згідно зі ст. 3 Закону України «Про акціонерні товариства», акціонерне товариство не відповідає за зобов'язаннями акціонерів, а акціонери не відповідають за зобов'язаннями товариства і несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, тільки в межах належних їм акцій. Більше того, публічний характер товариства передбачає, що його акції розміщатимуться на основі публічної пропозиції та/або будуть допущені до торгів на фондовій біржі в частині включення до біржового реєстру. Таким чином, акціонерами можуть стати всі, хто спроможний придбати акції. Єдине застереження – така форма застосовується щодо ВНЗ та наукових установ приватної форми власності.

Щодо ВНЗ державної форми власності, то на підставі ст. 60 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» державні наукові установи (крім державних наукових установ оборонно-промислового комплексу), державні університети, академії, інститути мають право бути засновниками та співзасновниками господарських товариств та беруть участь у формуванні статутного капіталу такого господарського товариства виключно шляхом внесення до нього майнових прав інтелектуальної власності, виключні майнові права на які зберігаються за державною науковою установою або державним університетом, академією, інститутом. Таким чином йдеться про доцільність створення господарського товариства з обмеженою відповідальністю, що корелятивно видаткам, передбаченим на утримання такого товариства.

Однак із перспективою залучення інвестицій для подальшої комерціалізації результатів досліджень та інноваційної діяльності підприємств акціонерне товариство є більш привабливою формою, оскільки дозволяє залучити більшу кількість суб'єктів як власників акцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клімова Г. П. Формування інноваційного клімату у ВНЗ. *Право та інновації*. 2013. № 4. С. 34–40. URL: <http://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/191>
2. Глібко С. В. Правове регулювання діяльності наукового парку як суб'єкта національної інноваційної системи. *Право та інновації*. 2017. № 4 (20). С. 15–27. URL: <http://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/294/235>
3. Внукова Н. М., Пукала Р. Проблеми вибору спеціальних видів фінансування інноваційного підприємництва. *Право та інновації*. 2018. № 1 (21). С. 7–12. URL: <http://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/309/268>.
4. Мрихіна О. Б. Трансфер технологій з університетів у бізнес-середовище: парадигма, концепція та інструментарій оцінювання. Львів: Вид-во Львівської Політехніки. 2018. 440 с.

REFERENCES

1. Klimova H. P. (2013). Formuvannya innovatsiinoho klimatu u VNZ. *Pravo ta innovatsii – Law and innovation*, 4, 34–40. URL: <http://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/191> [in Ukrainian].
2. Hlibko S. V. (2017). Pravove rehuliuвання diialnosti naukovooho parku yak subiekta natsionalnoi innovatsiinoi systemy. *Pravo ta innovatsii – Law and innovation*, 4 (20), 15–27. URL: <http://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/294/235> [in Ukrainian].
3. Vnukova N. M., Pukala R. (2018). Problemy vyboru spetsialnykh vydiv finansuvannya innovatsiinoho pidpriumnytstva. *Pravo ta innovatsii – Law and innovation*, 1 (21), 7–12. URL: <http://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/309/268> [in Ukrainian].
4. Mrykhina O. B. (2018). Transfer tekhnolohii z universytetiv u biznes-seredovyshche: paradyhma, kontseptsiiia ta instrumentarii otsiniuvannya. Lviv: Vyd-vo Lvivskoi Politekhniky [in Ukrainian].